

אזרחות

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(14×1)	—	14	נקודות
פרק שני	—	(9×3) + (13×1)	—	40	נקודות
פרק שלישי	—	(12×2)	—	24	נקודות
פרק רביעי	—	(11×2)	—	22	נקודות
סה"כ	—		—	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
 רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

שים לב: הבחינה מתחילה בעמוד 3.

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. קהילה יהודית באחת מארצות אירופה יזמה מבצע שבו הוטסו לארץ עשרות רופאי עיניים יהודים. הם התנדבו לבדוק את הראייה של אלפי קשישים וניצולי שואה, ולהעניק משקפיים במימונה של קהילה זו למי שצריך. הרופאים הסבירו כי מבצע זה הוא ביטוי למחויבותה של הקהילה היהודית בחוץ לארץ כלפי אזרחי ישראל, וכי בכך הם מממשים את הכתוב בהכרזת העצמאות.
 - א. אחד הקשישים שקיבל משקפיים פרסם בעיתון מכתב ובו בירך על היוזמה של הקהילה אך גם הביע ביקורת. במכתבו טען כי זהו תפקידה של המדינה לפעול למען האוכלוסייה. לדעתו על הממשלה להקצות תקציבים ומשאבים לתכנון רווחה ובריאות עבור אוכלוסיות נזקקות, כדי שלא יצטרכו להסתמך על תרומות.
 - ב. ציין והצג את הפנייה, מבין הפניות לגורמים שונים **בהכרזת העצמאות**, שמתממשת בקטע. הסבר כיצד מימוש פנייה זו בא לידי ביטוי בקטע.
 - ג. ציין והצג את **תפקיד הממשלה** שצריך להתקיים על פי טענת הקשיש. הסבר כיצד תפקיד הממשלה בא לידי ביטוי בקטע.
2. באתרי בנייה נעשה שימוש בכלים מכניים כבדים, בין השאר מצויים בהם מנופים המופעלים ביד מנופאים. על פי נוהלי הבטיחות בעבודה, שקבעה מדינת ישראל, מנופאי רשאי להפעיל מנוף רק אם הוסמך לכך וקיבל רישיון להפעלתו.

בזמן האחרון, התפטרו מנופאים מוסמכים רבים מעבודתם. לטענתם, שעות העבודה שלהם חורגות מן המקובל במשק, ושכרם נמוך ביחס לכמות העבודה הנדרשת מהם. עקב התפטרותם נוצר מחסור חמור במנופאים באתרי בנייה, ולכן החלו להעסיק בתפקיד זה בניגוד לתקנות, אנשים שאינם מוסמכים לכך. המשרד הממשלתי הממונה על הבטיחות הודיע כי הוא מתכוון להגביר את הפיקוח ואת האכיפה באתרי בנייה נגד מי שמפעיל מנוף ללא הסמכה ורישיון. כמו כן יוטל על מנהלי אתר בנייה, שיימצאו בו מפעילי מנוף לא מוסמכים, קנסות גבוהים.

 - א. ציין והצג את **העיקרון הדמוקרטי** שעל פיו אתרי בנייה צריכים לפעול. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.
 - ב. ציין והצג את **הזכות החברתית** של המנופאים שנפגעה, לטענתם. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מן השאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מן השאלות 8-12 (לשאלה – 13 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 3-7 (בכל תשובה כתוב לפחות 2-3 משפטים).

3. הצג חובה אחת של האדם כאדם, וחובה אחת של האדם כאזרח.
4. הצג שני מאפיינים של אחת מקבוצות המיעוטים בישראל (ערבים או דרוזים).
5. הצג תפקיד אחד של בג"צ, וצו אחד שבג"צ פועל באמצעותו.
6. הסבר מהי מדיניות של העדפה מתקנת.
7. הסבר כיצד שני סמלים במדינת ישראל מבטאים את האופי היהודי של המדינה.

ענה על אחת מן השאלות 8-12, על פי אחד מן האשכולות שלמדת.

8. אשכול: העולם היהודי

הצג שני מאפיינים של החברה הדתית-לאומית בישראל.
הסבר כיצד שיטת הבחירות היחסית-רשימתית תורמת להשתלבותה של החברה הדתית-לאומית במדינה.

9. אשכול: תקשורת ופוליטיקה בישראל

הצג שני מקורות מידע של התקשורת.
הסבר כיצד עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי במקורות המידע של התקשורת.

10. אשכול: בחירות ומפלגות

הצג את שיטת הממשל הפרלמנטרית.
הסבר כיצד עקרון הפרדת הרשויות מתממש בשיטת ממשל זו.

11. אשכול: רשויות מקומיות

הצג את שיטת הבחירות לשלטון המקומי.
הסבר כיצד עקרון שלטון העם בא לידי ביטוי בשיטת בחירות זו.

12. אשכול: מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

הצג את המושג ועדת חקירה פרלמנטרית.
הסבר כיצד עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בהרכבה של ועדת חקירה פרלמנטרית.

פרק שלישי (24 נקודות)

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 13-15.

האולימפיאדה נחשבת לאירוע בין-לאומי אך בואו לא נשלה את עצמנו, מדובר בעיקר באירוע לאומי. השוודים מקווים לניצחון השוודים, הארמנים לניצחון הארמנים, ואף הישראלים עלוים וחוגגים בניצחון הישראלים.

המשחקים האולימפיים מייצגים את הרעיון של אחוות עמים, בלי לוותר על הזהות של כל עם ועם. התחרות אמורה להחליף את המלחמות של פעם. היא אמורה להתנהל בכבוד הדדי, ובכלל זה לחיצת יד של המנצח והמפסיד. אולם לעתים הרגשות הלאומיים גוברים על רוח ספורטיבית זו.

לאומיות, היא למעשה סוג של שותפות. ככל שבני קבוצת לאום מרגישים יותר בעלי רקע משותף, וככל שהדבר המאחד אותם מבוסס על מורשת ותרבות ייחודית להם, כך הם שותפים יותר לשמחת הניצחון של בן קהילתם. זו הסיבה שבמדינות שונות, החישיגים האולימפיים זוכים לכותרות בולטות בתקשורת. כך גם בישראל, הישגי הספורטאים באולימפיאדה הם מקור לגאווה לאומית.

בדיוק מאותה הסיבה, ככל שהאוכלוסייה אחידה יותר במדינה – כך האחוה ששוררת בין תושביה רבה יותר. אחד הביטויים לכך הוא למשל בשירותים חברתיים רבים שהממשלה מעניקה לכל תושב במדינה, וכן בקצבאות שמטרתן ליצור ביטחון חברתי כלכלי לכלל האוכלוסייה. את השירותים מממנים האזרחים בתשלום מסים גבוהים בידיעה שתשלומים אלה מיועדים עבור כל מי שמשתייך לקהילה זו שיש לה מכנה משותף גדול. לעומת זאת במדינות שבהן האוכלוסייה היא בעלת מכנה משותף קטן, לדעתי, יש פחות אחווה בין התושבים, ולרוב המיסוי נמוך.

מדינות לאום יכולות להיות שונות זו מזו למשל, במגוון הקבוצות שבהן. בעיניי, מדינה כמו מדינת ישראל שבה החברה מורכבת מקבוצות שונות שאינן מותרות על זהותן הייחודית היא מדינה מעניינת ומאתגרת. עם זאת, אני מסכים עם החוקרים הטוענים כי גיוון בחברה הוא בעל ערך עד גבול מסוים, משום שחברה רב-גונית ורב-תרבותית, שבה כל אחת מן הקבוצות המשתייכות לה מעוניינת לשמר רק את ייחודה, עלולה להשיג את המטרה ההפוכה: פגיעה בסולידריות בין הקבוצות, ויצירת חשדנות וחוסר אמון גם בין דומים. האתגר של כל חברה מגוונת כמו החברה בישראל הוא חיזוק היציבות באמצעות יצירת מכנה משותף לכלל הקבוצות שיאפשר להן חיים משותפים, בתוך מאבק בקיצוניים, המנסים להפוך זהות משותפת לשנאה או לאלימות.

(מעובד על פי ב' ד' ימיני, YNET 15/8/16)

ענה על שתיים מן השאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) עליך לענות **על פי מה שלמדת**, ולא על פי הקטע. בחלק השני של השאלה ענה **על פי הקטע**.

13. הצג את המושג **לאומיות אתנית-תרבותית**.

הסבר כיצד לאומיות אתנית-תרבותית באה לידי ביטוי בקטע.

14. הצג את הגישה החברתית-כלכלית **הסוציאליזמוקרטי**.

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

15. הצג את **עקרון ההסכמיות**.

הסבר על פי הקטע את טענת הכותב בנוגע לעיקרון זה.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 16-20 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. בזמן האחרון יש עלייה בהיקף של פרסום תכנים באינטרנט, שעצם פרסומם עלול לסכן את ביטחונם הממשי של אנשים ואת ביטחון הציבור וביטחון המדינה. הממשלה הגישה הצעת חוק חדשה, העוסקת בהגבלת פרסום תכנים כאלה. ההצעה אושרה ברוב קולות בוועדת השרים לענייני חקיקה ואחר כך הועברה להצבעה במליאת הכנסת.

— ציין והצג את **הקריאה** (בהליך חקיקת חוק בכנסת) שהצעת החוק נמצאת בה. הסבר כיצד קריאה זו באה לידי ביטוי בקטע.

17. תיירת לא יהודייה ילדה תינוק בזמן ביקורה בישראל והשאירה אותו בבית החולים. הילד גדל והתחנך בישראל לאורך השנים ללא משפחתו הביולוגית. כאשר היה בן עשרים, הוא פנה למשרד הפנים וביקש להסדיר את מעמדו החוקי בישראל. לטענתו, הוא אינו יהודי אך רואה בישראל את מדינתו משום שכל חייו הוא מתגורר בישראל, דובר עברית ומרגיש ישראלי. משרד הפנים נענה לבקשתו.

— ציין והצג את **החוק** שעליו התבסס המבקש בבקשתו ממשד הפנים. הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

18. במדינות רבות בעולם יש כיום מודעות לצורך בצמצום השימוש במקורות אנרגייה שונים. בהתאם לכך מדינות אלו מעודדות בעלי מכוניות ישנות הצורכות דלק רב, למסור את מכוניתם לגריטה (מחזור המתכת). בתמורה למסירת מכוניתם, וכדי שלא יפסידו את ערכה הכספי, יקבלו מוסרי המכוניות לגריטה פיצוי כספי גדול.

— ציין והצג את **הזכות** של בעלי המכוניות, המתממשת באמצעות הפיצוי על מכוניתם. הסבר כיצד מימוש זכות זו בא לידי ביטוי בקטע.

19. פלואור הוא חומר כימי שאינו מצוי, בדרך כלל, במים בישראל. בעקבות מחקרים המוכיחים שפלואור מסייע בהגנה על השיניים הורה משרד הבריאות במדינת ישראל להוסיף פלואור למי השתייה בארץ. יש התומכים במדיניות זו ויש המתנגדים לה.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות. בכתבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. **טענה** – הצגת עמדתך בעניין בבירור.

ב. **הנמקה** – הצגת שני נימוקים הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות, שבעזרתם תבסס את טענתך.

20. במדינות מסוימות חל איסור על לבישת לבוש שיש בו סממנים מסורתיים או דתיים במרחב הציבורי. בנושא זה מתקיים ויכוח ציבורי – יש התומכים באיסור זה ויש המתנגדים לו.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות. בכתבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. **טענה** – הצגת עמדתך בעניין בבירור.

ב. **הנמקה** – הצגת שני נימוקים הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות, שבעזרתם תבסס את טענתך.

בהצלחה!